

ზურაბ სანაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ისტორიის პროგრამის დოქტორანტი.
ექვთიმე თაყაიშვილის სახელობის ქ. რუსთავის N16 საჯარო სკოლა,
ისტორიის პედაგოგი.

Zurab Sanadze

Ph.D. student in History, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
History teacher, Rustavi Public School N16

ეკატერინე მუმლაძე

საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია
პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი,
საჯარო მმართველობის მაგისტრანტი.
აბრეშუმის სახელმწიფო მუზეუმი.

Ekaterine Mumladze

Master student in Public Administration,
Saint Andrew The First-Called Georgian University (SANGU)
State Silk Museum,
Head of the Educational Programs

DOI: <https://doi.org/10.52340/gmg2023.01.007>

მუზეუმის როლი თანამედროვე სასკოლო განათლებაში

The role of the museum in modern school education

აბსტრაქტი

მუზეუმს უმნიშვნელოვანესი როლი და ფუნქცია აქვს საზოგადოებისთვის, სასიცოცხლოდ ფასეული, როგორც ხალხის კულტურული, ისტორიული თუ ტექნოლოგიური იდენტობის, წარსულისა და აწმყოს მთხრობელი და გამზიარებელი. მუზეუმები მეტყველებენ იმ მრავალფეროვან გამოცდილებაზე, რომელიც კაცობრიობამ დროთა განმავლობაში დააგროვა. შესაბამისად, მუზეუმი პირდაპირ ემსახურება განათლებას და მისი როლიც დღითიდღე უფრო საყურადღებო და აქცენტირებული ხდება თანამედროვე საგანმანათლებლო სივრცეში.

ჩვენს მოხსენებაში აქცენტს სასკოლო განათლებაზე ვაკეთებთ და ამ კუთხით ორ მიმართულებას ვავითარებთ, თავად მუზეუმისთვის სასკოლო განათლებაში ჩართულობის მნიშვნელობა და ამ მხრივ მიმდინარე ტენდენციები და გამოწვევები და, აგრეთვე, რატომ არის სკოლაში სამივე საფეხურზე მუზეუმის როლი მნიშვნელოვანი, რა ფუნქცია აკისრია მას და როგორ იყენებენ პედაგოგები მუზეუმს და მას, როგორც რესურსს, თანამედროვეობაში.

მუზეუმი, უპირველეს ყოვლისა, როგორც ვერბალური, ისე ვიზუალური მეტყველია და ის ავსებს, სრულ ყოფს სასკოლო განათლებას, ცოდნას. ამასთანავე, სხვადასხვა საგნის პედაგოგები მუზეუმებს იყენებენ, როგორც გამაძლიერებელ, ეფექტის მომხდენ საშუალებას. მუზეუმს

ანიჭებენ უპირატეს მნიშვნელობას პრაქტიკული, კულტურული თუ ისტორიული ცნობიერების ამაღლების

კუთხით. აგრეთვე, მუზეუმი ეხმარება მოსწავლეებს ფართო თვალსაწიერისა და პერსპექტივის ჩამოყალიბებაში. გარდა ამისა, მუზეუმი ხელშესახებია და თეორიული ცოდნის რეალობაში აღქმის, გააზრების, კრიტიკული თუ ანალიტიკური უნარების განვითარების შესანიშნავი მეთოდია. ცალსახაა, რომ გარდა ზემოხსენებულისა, მუზეუმი წარმოადგენს კრეატიულ და ნოვაციურ სივრცესაც, რომელიც მოსწავლეებში შემოქმედებით უნარებს აღვივებს და მათ შთაგონებისკენ უბიძგებს.

მუზეუმები, მათი თემატიკა და სპეციალური პროგრამები ეხმარება თანამედროვე სასკოლო გეგმებსა და საგანმანათლებლო სტანდარტს რამდენიმე საგანშიც კი. მუზეუმებმა უნდა შეძლონ და მიმდინარე გამოწვევებსაც უნდა უპასუხონ, პირველ რიგში კი, ვფიქრობთ, ინკლუზიურობის კუთხით, რათა ის თითოეული მოსწავლისთვის (ვგულისხმობთ სსსმ და შშმ მოსწავლეებს) ხელმისაწვდომი გახდეს. როდესაც მუზეუმი წარმოადგენს ინტერაქტიულ, დინამიკურ, ინკლუზიურ და სულ მცირე ცნობისმოყვარეობის აღმძვრელ სივრცეს, შედეგად, მუზეუმი უკვე ეფექტური სასწავლო მეთოდია.

საკვანძო სიტყვები: მუზეუმი, სასკოლო განათლება, სასწავლო მეთოდი.

Abstract

Museums play a vital role and serve an essential function for society as the narrators and transmitters of a people's cultural, historical, and technological identity, encompassing both the past and the present. Museums reflect the diverse experiences that humanity has accumulated over time. Accordingly, museums directly contribute to education, and their role is becoming increasingly significant and emphasized within the modern educational landscape.

In our presentation, we focus on school education and develop two main directions in this regard: first, the significance of the museum's involvement in school education along with the current trends and challenges in this area; and second, why the role of the museum is important at all three levels of schooling, what functions it serves, and how teachers use the museum as a resource in contemporary education.

The museum, above all, is both a verbal and visual medium that complements and enriches school education and knowledge. Moreover, teachers of various subjects use museums as tools to reinforce learning and enhance its impact. Museums are highly valued for their role in fostering practical, cultural, and historical awareness. They also help students develop a broader worldview and perspective. In addition, museums provide tangible experiences that facilitate the understanding and internalization of theoretical knowledge, while also promoting the development of critical and analytical skills. It is clear that beyond these functions, museums serve as creative and innovative spaces that nurture students' creative abilities and inspire them.

Museums, their themes, and specialized programs correspond to modern school curricula and educational standards across several subjects. Museums must be capable of addressing current challenges, foremost among them being inclusivity, to ensure accessibility for every student—including those with special educational needs and disabilities (SEN and SWD). When a museum functions as an interactive, dynamic, and inclusive space that at least sparks curiosity, it naturally becomes an effective teaching method.

Keywords: Museum, school education, teaching method.

„რა არის მუზეუმი? მუზეუმი არის იშვიათი სარკე, რომელშიაც ჩაიხედავ, მერე მოშორდები და შენი სახე კი შიგ დარჩება. გადის რამდენიმე ათასი წელიწადი და შენი მომავალი თაობა თვალთ ჰხედავს, თუ რა სახისანი ჰყოფილან მათი წინაპარნი და რა შესძლებიათ და რა უმოქმედათ. მუზეუმი იგივე უმაღლესი სასწავლებელია“ - წერდა ალექსანდრე როინაშვილი 1895 წელს, გაზეთ ივერიაში. მუზეუმების არსებობის ისტორია საუკუნეებს ითვლის, თუმცა მუზეუმის კარი ყოველთვის ყველასთვის ღია არ იყო. პირველი საზოგადოებრივი მუზეუმი, ლუვრის მუზეუმი, ხომ მე-18 საუკუნის ბოლო ხანებში გაიხსნა და მისი კარიც გაიღო ფართო საზოგადოებისთვის.

მუზეუმს უმნიშვნელოვანესი როლი და ფუნქცია აქვს საზოგადოებისთვის, სასიცოცხლოდ ფასეული, როგორც ხალხის კულტურული, ისტორიული თუ ტექნოლოგიური იდენტობის, წარსულისა და აწმყოს მთხრობელი და გამზიარებელი. მუზეუმები მეტყველებენ იმ მრავალფეროვან გამოცდილებაზე, რომელიც კაცობრიობამ დროთა განმავლობაში დააგროვა.

თანამედროვე სამყაროში სხვადასხვა თემატური მუზეუმები არსებობს და მუზეუმთა მიზნობრიობაც, შესაბამისად, მრავალფეროვანია. მუზეუმის როლი, როგორც განმანათლებლის უკვე დიდი ხანია აღიარებულია.

დღეს, გლობალიზებულ და კომპლექსურ მსოფლიოში, მრავალფუნქციური მუზეუმები, როგორც სასწავლო მეთოდები მნიშვნელოვანი და აუცილებელია. მუზეუმი, უპირველეს ყოვლისა, როგორც ვერბალური, ისე ვიზუალური მეტყველია და ის ავსებს, სრულ ყოფს სასკოლო განათლებას, ცოდნას. ამასთანავე, სხვადასხვა საგნის პედაგოგები მუზეუმებს იყენებენ, როგორც გამაძლიერებელ, ეფექტის მომხდენ საშუალებას. მუზეუმს ანიჭებენ უპირატეს მნიშვნელობას პრაქტიკული, კულტურული თუ ისტორიული ცნობიერების ამაღლების კუთხით. მუზეუმი ეხმარება მოსწავლეებს ფართო თვალსაწიერისა და პერსპექტივის ჩამოყალიბებაში. გარდა ამისა, მუზეუმი ხელშესახებია და თეორიული ცოდნის რეალობაში აღქმის, გააზრების, კრიტიკული თუ ანალიტიკური უნარების განვითარების შესანიშნავი მეთოდი. აგრეთვე, გარდა ზემოხსენებულისა, უნდა აღინიშნოს, რომ მუზეუმი წარმოადგენს კრეატიულ და ნოვაციურ სივრცესაც, რომელიც მოსწავლეებში შემოქმედებით უნარებს აღვივებს და მათ შთაგონებისკენ უბიძგებს.

მუზეუმის საგანმანათლებლო ფუნქცია არახალია, თუმცა სათავესაც არცთუ შორეულ წარსულში არ იღებს, მეოცე საუკუნის ბოლო დეკადაში ამაზე აქცენტი უკვე ღიად და აქტიურად კეთდებოდა. ქვეყანაში ტექნოლოგიურმა ძვრებმა, პროგრესმა მუზეუმის საგანმანათლებლო ფუნქციას კიდევ უფრო მეტად შეუწყო ხელი. პარალელურად, მესამე თაობის სასკოლო სასწავლო გეგმები შემუშავდა და დაიხვეწა მეთოდები და მიდგომები და მეტი სიახლეც დაინერგა. უნარებზე, მოსწავლესა და საჭიროებაზე ორიენტირებული სასწავლო მეთოდური გეგმა დღეს უკვე, აუცილებლად, მოიცავს მუზეუმს. დღეს არა მხოლოდ სკოლა სტუმრობს მუზეუმს, არამედ მუზეუმი სტუმრობს სკოლას, საკლასო სივრცეს, საგაკვეთილო პროცესს. მუზეუმი წარმოადგენს ინტერაქციულ, დინამიკურ, ინკლუზიურ და სულ მცირე ცნობისმოყვარეობის აღმძვრელ სივრცეს, თვალსაჩინოებას, შედეგად, მუზეუმი უკვე ეფექტური სასწავლო მეთოდიცაა.

თითოეული მუზეუმი არის, თავის მხრივ, უნიკალური და სპეციფიკური, რაც სასკოლო დონეზე, მასწავლებელს მეტ პერსპექტივასა და ვარიანტს მატებს, რა, როგორ და რისთვის გამოიყენოს. როგორც ზემოთ აღინიშნა, დღეს მხოლოდ მუზეუმში ვიზიტი, როგორც ვიზუალური მეტყველის დასათვალისწინებლად, საკმარისი და აქტუალური აღარაა, არამედ მუზეუმის როლი, ფუნქცია გაიზარდა და ის საკლასო სივრცეში, ერთ-ერთ მეთოდურ ვექტორად მიგვაჩნია.

„მოვისმინე - დამავიწყდა, დავინახე - დავიმახსოვრე, გავაკეთე - გავიგე“ - ეს ჩინური ანდაზა ზემოხსენებულს ნათლად ეხმიანება. ბუნებრივია, თეორიულად მიღებული ცოდნის რეალობაში ხილვა, ვიზუალურად აღქმა, გაცილებით ეფექტურია, თუმცა ეს საკმარისი როდია. ანალიტიკური, ლოგიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევების გასავითარებლად აუცილებელია მუზეუმის როლის მეთოდური გამოყენება, რაშიც იგულისხმება იმ საგანმანათლებლო აქტივობებზე გადასვლა, რომელთაც დღეს მუზეუმები გვთავაზობენ. აუცილებელია ექსპონატებთან ინტერაქცია, პრაქტიკული აქტივობები და ვორქშოპები, რათა სწორედ „ის“ გაგება მოხდეს მოსწავლეებში. მუზეუმები, რომლებიც მოსწავლე-მასწავლებლებს ექსპერიმენტებს სთავაზობენ გაცილებით პოპულარულია სასკოლო განათლებაში, ვინაიდან ეს თითოეულ საგანში შესაბამის მიზანზე, სამიზნე ცნებაზე გასასვლელად, მისაღწევად გაცილებით ეფექტური გზაა. ინტერაქციული გაკვეთილი მასწავლებელს ხელს უწყობს მოსწავლემ სრულყოფილად აღიქვას, დაიმახსოვროს, გაიაზროს და გამოიყენოს მიღებული ცოდნა. მუზეუმები ცოდნის ტრანსფერის გზაზე კი ფუნდამენტური და მნიშვნელოვანი ფუნქციის მატარებლები არიან. მუზეუმები მოსწავლეებში იწყებენ ინტერესთა, ცნობისმოყვარეობის გაღვივებას, რაზეც უკვე შემდგომ ყოველივე ზემოხსენებული დაშენდება. მუზეუმი მოსწავლისთვის არის შემოქმედებითი მასწავლებელი, მოტივატორი, ხელშესახები და რეალისტურად აღქმადი.

სხვადასხვა საგნის პედაგოგები მუზეუმებს სასწავლო მეთოდად იყენებენ, საგნისა და მუზეუმის სპეციფიკების თანხვედრის გათვალისწინებით. საქართველო განებივრებულია მუზეუმთა მრავალფეროვნებით, სახლ-მუზეუმებიდან და მუზეუმ-ნაკრძალებიდან დაწყებული თუნდაც ხალხური სიმღერებისა და საკრავების მუზეუმის ჩათვლით/დასრულებული. ყველაზე ხშირად მუზეუმების ე.წ. მომხმარებლები სასკოლო დონეზე, საზოგადოებრივი მეცნიერებებისა და ესთეტიკის კათედრების საგნობრივი ჯგუფები არიან. (ისტორია, გეოგრაფია, ჩვენი საქართველო, ხელოვნება, მუსიკა, მსოფლიო კულტურა) რა თქმა უნდა, მუზეუმებს აქვთ თემატური პროგრამები საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების კათედრისთვისაც.

მუზეუმები, მათი თემატიკა და სპეციალური პროგრამები, როგორც აღინიშნა, ეხმიანება თანამედროვე სასკოლო გეგმებსა და საგანმანათლებლო სტანდარტს, თითქმის ყველა საგანში. თუმცა მუზეუმებმა უნდა შეძლონ და მიმდინარე გამოწვევებსაც უნდა უპასუხონ, პირველ რიგში კი, ვფიქრობთ, ინკლუზიურობის კუთხით, რათა ის თითოეული მოსწავლისთვის (ვგულისხმობთ სსსმ და შშმ მოსწავლეებს) ხელმისაწვდომი გახდეს. როდესაც მუზეუმი წარმოადგენს ინტერაქციულ, დინამიკურ საგანმანათლებლო სივრცეს, ის უნდა იყოს ინკლუზიურიც. მუზეუმთა საგანმანათლებლო პროგრამები არა მხოლოდ სასურველია, არამედ

აუცილებელია, მაქსიმალურად, მორგებული იყოს ინკლუზიურ თუ მოწყვლად ჯგუფებზეც. მუზეუმი - გარემო ყველასთვის!

მუზეუმი არის როგორც არაფორმალური ისე ფორმალური როლის მქონე მსწავლებელი. არაფორმალური განათლების კუთხით სკოლები და სამუზეუმო სფერო, ისევე როგორც მასწავლებლები და მუზეუმის თანამშრომლები, აქცენტს აკეთებენ ბავშვზე, როგორც მთავარ ობიექტზე. მათ უნდა მიიღონ ინფორმაცია, შემხებლობა ჰქონდეთ თვალსაჩინოების კუთხით ექსპონატებთან, ხოლო მოსმენილისა და ნანახის შთაბეჭდილებით მოხდეს მათში როგორც შემეცნება, ასევე, შემოქმედებითობისა და ინდივიდუალიზმის გამოვლინება. მსგავსი სამუზეუმო პროექტები ეხმარება მასწავლებელს საგაკვეთილო პროცესი გაცდეს კლასის ფარგლებს ან პირიქით, საჭიროებიდან გამომდინარე, მუზეუმმა გადაინაცვლოს სასკოლო სივრცეში, რაც ზემოთაც აღვნიშნეთ. მუზეუმებმა კოვიდის დროსაც კი მოახერხეს ეს. მაგალითად, ციფრულად, რაც კოვიდ პანდემიის დროს ვირტუალური ვიზუალიზაციის საშუალებით გახდა შესაძლებელი, 3D ტურებით, ონლაინ ლექციებითა და გაციფრულებული ექსპონატებითა და პროგრამებით. მსგავსი აქტივობები, როგორც აღვნიშნეთ, ბავშვებს ეხმარება, უწყვეტად, გაიფართოონ თვალსაწიერი, ჩამოუყალიბდეთ სათანადო წარმოდგენა წარსულსა და მომავალზე.

გარდა ზემოხსენებულისა, მუზეუმი სოციალური ინსტიტუტია, რაც მოსწავლეებში სოციალურ უნარებსაც აძლიერებს, ვინაიდან მუზეუმების თანამედროვე საგანმანათლებლო პროგრამები და აქტივობები მოსწავლეებში ზრდის სოციალურ უნარებს, ინტერაქციულობას, კომუნიკაციურ უნარებს, გუნდურ მუშაობასა და ერთმანეთის პატივისცემასაც.

სწავლა-სწავლების პროცესი არ შემოიფარგლება მხოლოდ საკლასო ოთახით. მუზეუმები მნიშვნელოვანი საგანმანათლებლო რესურსია და სასკოლო საზოგადოებას სთავაზობენ მნიშვნელოვან სასწავლო პოტენციალს. მუზეუმებში გამოფენილი კოლექციები მოსწავლეებს ერთდროულად აძლევს ხელშესახებ კავშირს დროსთან, ადგილებთან, მოვლენებთან და ადამიანებთან, რაც მოსწავლეებს ეხმარება, რათა განიცადონ კაცობრიობის ისტორიისა და კულტურული მემკვიდრეობის განვითარების გზა. პარალელურად, ეს ყოველივე კი ხელს უწყობს მოსწავლეებში მულტიკულტურალიზმის ჩამოყალიბებასა და განვითარებასაც.

შეჯამების სახით კი შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მუზეუმები დღეს ღირებულ როლს ასრულებენ სასკოლო განათლებაში, წარმოადგენს პროგრესულ და ეფექტურ სასწავლო მეთოდს. მუზეუმი დღეს მოსწავლე-მასწავლებელს სთავაზობს პრაქტიკულ ცოდნას, რეალურ გამოცდილებასა და უნარებზე დაფუძნებულ მიდგომებს, რაც გულისხმობს ანალიტიკური, შემოქმედებითი და კრიტიკული უნარების განვითარებას. მუზეუმი, ხელშემწყობია კეთებით სწავლებისთვის, რაც ცოდნის განმამტკიცებელია და სასწავლო პროცესს მეტად ინტერაქციულს, შედეგზე ორიენტირებულს ხდის. მუზეუმების ეფექტური გამოყენება იწვევს მრავალმხრივ სწავლებას, კრიტიკული თუ შემოქმედებითი აზროვნების უნარების განვითარებასა და 21-ე საუკუნის მთელი ცხოვრების მანძილზე სწავლის უნარების შეძენას.

გამოყენებული ლიტერატურის სია:

1. ბერიძე, თინათინ. თანამედროვე სწავლა/სწავლების მეთოდები. ბოლო ნახვა, 12 ოქტომბერი, 2023, ვებ-გვერდზე: <https://mastsavlebeli.ge/?p=22215>
2. გედევანიშვილი, ნინო. განათლება და მუზეუმი. საქართველოს ეროვნული მუზეუმი, 2010.
3. ICOM.MUSEUM. Museum International, ბოლო ნახვა, 12 ოქტომბერი, 2023, <https://icom.museum/en/resources/>
4. SCHOOLEDUCATIONGATEWAY.EU. Museum Education - Using museums as a resource in teaching and learning. ბოლო ნახვა, 12 ოქტომბერი, 2023, ვებ-გვერდზე: https://www.schooleducationgateway.eu/fr/pub/teacher_academy/catalogue/detail.cfm?id=74357#:~:text=Learning%20in%20museums